

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 Oslo

Attn: Landbruks- og matminister Jon Georg Dale

30. april 2018

Innspill – «oppdatering av nasjonal jordvernstrategi»

Vi henviser til godt møte med statsråden 5. april i år og takker for muligheten til å komme med oppfølgende innspill. Vårt innspill er koordinert med alle de regionale jordvernforeningene og – alliansene i Norge. Oppdatert nasjonal jordvernstrategi må inneholde:

Nytt mål: Ytterligere reduksjon i omdisponert matjordareal innen 2024

Stortingets vedtak i 2015 om nasjonale mål på øvre grense for omdisponering av dyrket jord, med omdisponering av 4000 dekar pr år innen 2020 er et skritt i riktig retning. Fremover bør og må vi allikevel strekke oss mot et enda bedre mål enn i eksisterende plan.

Jordvernforeningene og – alliansene i Norge foreslår at Stortinget vedtar en 0-visjon for omdisponering av matjord til bolig- og næringsformål. Eksisterende mål på maksimalt 4000 dekar halveres til maksimalt 2000 dekar dyrket jord innen 2024. Det må være et tilsvarende omdisponeringsmål for dyrkbar jord.

Styrking av jordvernet i Norge er nødvendig ut fra blant annet hensynet til nasjonal matvaresikkerhet og for å sikre ressursgrunnlaget for bioøkonomien, med eksisterende og nye næringer som er nødvendige for vekst og verdiskapning innenfor rammene til internasjonale klimaforpliktelser. Landbruk og næringsmiddelindustri er allerede svært viktige næringer, se faglige rapporter utarbeidet av Agri Analyse som dokumenter næringsklynger:

<https://www.agrianalyse.no/publikasjoner/selvforsyning-av-mat-og-arealbruk-article319-856.html>

<https://www.agrianalyse.no/publikasjoner/landbruk-og-matindustri-i-vestfold-article329-856.html>

For å nå både eksisterende mål og det nye målet vi foreslår er det viktig å ha **gode virkemidler**. Vi foreslår følgende:

Vernebestemmelsen i jordlova styrkes

Plan- og bygningsloven er en prosesslov som peker på at jordvern er en av mange hensyn som skal ivaretas. Vernet i plan og bygningsloven avhenger dermed av ordlyd og status til særloven. Matjordas vern er hjemlet i jordlova. Her har Norges Bondelag spilt inn gode eksempler på hvordan jordvernet kan styrkes i jordlova. For eksempel

- Unntaket fra *omdisponeringsforbudet* i jordloven § 9 foreslås begrenset til areal som skal benyttes til samferdselstiltak og teknisk infrastruktur, forutsatt at tiltaket ikke kan plasseres på alternativt areal og at tiltaket er kritisk viktig for samfunnet slik at hensynet til jordvernet må vike.

Jordvernforeningene og -alliansene i Norge støtter dette forslaget.

Regional planlegging og regionalt jordvernmål

Hvert enkelt fylke skal utarbeide regionale jordvernmål og oppfordres til å utarbeide forpliktende regionale planer for bærekraftig arealbruk i dialog med kommuner og regional stat (fylkesmannen). *Mer forpliktende* er viktig da erfaringer fra blant annet Vestfold er at gode retningslinjer og intensjoner om jordvern i regionale planer for bærekraftig arealbruk i for liten grad er fulgt opp i kommuneplanene. Langsiktige utviklingsgrenser er ikke definert endelig for mer enn halvparten av kommunene og alt for mye dyrket mark innenfor langsiktige utviklingsgrenser er allerede omdisponert selv om dette skulle skje så sent som mulig i planperioden. Det mangler også gode arealregnskap (se eget punkt). Får man på plass dette tror vi regionale planer for bærekraftig arealbruk vil være et viktig verktøy for å redusere presset på dyrka og dyrkbar mark.

Kommunalt jordvernmål

Hver kommune skal utarbeide kommunale jordvernmål i tråd med det regionale målet. Fylkesmannen godkjenner det kommunale jordvernmålet i kommuneplanprosessen.

Arealbudsjett og -regnskap

Samfunnet trenger et mer operativt verktøy for å måle omdisponering av matjord enn dagens KOSTRA-rapportering.

Vi ber regjeringen etablere en ordning for arealbudsjett- og regnskap hvor hvert fylke må ha en *fortløpende og fullstendig* oversikt over all dyrka- og dyrkbar jord som foreslås omdisponert. Vi vil anbefale at fylkesmannen administrerer dette.

I denne ordningen vil arealer lagt inn i regionale planer og kommune-/kommunedelplaner, samt kommunale jordvernmål fungere som arealbudsjett. Videre må all omdisponering av dyrka og dyrkbar mark meldes til fylkesmannen så fort det varsles oppstart av detaljregulering og når eventuell detaljregulering vedtas. Det skal oppgis hvor store areal med dyrka eller dyrkbar mark planen legger beslag på. Kvaliteten av jorda skal kartlegges og det skal gjøres rede for hvordan omdisponert matjord skal disponeres.

Denne informasjonen skal være lett tilgjengelig for publikum til enhver tid. Tallene rapporteres til Mat- og landbruksdepartementet og offentliggjøres for publikum på fylkesmannens hjemmeside en gang i halvåret.

Dette regnskapet og rapporteringen skal også inneholde tall for byggetiltak og lignende som ikke trenger omdisponeringsvedtak etter jordloven (= landbrukets egen nedbygging).

Innsigelse mot arealplaner og omdisponering

- Innsigelse mot planer og omdisponering skal brukes av fylkesmannen og fylkeskommunen når kommunen ikke husholderer godt med dyrka og dyrkbar mark

Opsjonsavtaler forbys

- Det må innføres forbud mot opsjonsavtaler knyttet til dyrka og dyrkbar mark, og overtredelser sanksjoneres. Et forbud vil være et tydelig signal om at man ikke ønsker nedbygging i pressområder, og vil forhindre at private planer om omsetning og omdisponering av konsesjonspliktige landbrukseiendommer iverksettes, uten offentlig innsyn og behandling, og før politiske vedtak finner sted.

Infrastruktur

- I forbindelse med infrastrukturbygging som jernbane- og veiutbygging skal hensynet til jordvernet veie tungt, og sterkere enn ved dagens praksis. Dette må innarbeides som en tydelig politisk føring i nasjonal transportplan (NTP). Ved nedleggelse av gamle jernbanestrekninger lokalisert i landbruksområder må det stilles krav om og stimuleres til tilbakeføring til landbruksformål.
- Ved å innta et krav om at dispensasjon fra omdisponeringsforbudet i Jordlovens §9 forutsetter at tiltaket ikke kan plasseres på et alternativt areal og dessuten kreve at tiltaket må være *kritisk viktig* for samfunnet, innsnevres vurderingstemaet for interesseavveiningen mellom tiltaket og hensynet til jordvernet.
- En konsekvensutredning av både direkte og indirekte belastning på dyrket og dyrkbar jord skal gjennomføres i startfasen av prosjektene. Konsekvensutredningen skal alltid inneholde arealregnskap for avgang av dyrka og dyrkbar mark og eventuelt nydyrking knyttet til ulike trasevalg.
- Ved planlegging og gjennomføring av store, offentlige byggeprosjekter som f. eks vei og jernbane, skal en sikre at jordvernet ivaretas i så vel overordnet plan, og ved koordinert lokal og regional plan, der flere kommuner eller fylker berøres.

Nydyrking og planmessig flytting av mold/matjord.

- I forbindelse med større byggeprosjekter som beslaglegger dyrka eller dyrkbar mark skal planen alltid inneholde delplan for nydyrking og ivaretagelse av matjorda inklusive eventuell jordflytting. Dersom løsningen er å flytte dyrka arealer til arealer som i utgangspunktet ikke er dyrkbare, skal også de selvdrenerende massene under matjordlaget tas vare på og flyttes slik at det nye arealet blir et fullverdig erstatningsareal.
- Matjorda må aldri deponeres på avfallsplasser, kun på egnede og regulerte deponi. Det innføres straffegebyr for brudd på dette.
- Det må innføres nasjonale retningslinjer for flytting av dyrka og dyrkbar mark.

Midlertidig omdisponering av matjord

I forbindelse med større tiltak innen samferdsel og andre offentlige formål erverves ofte store arealer med matjord midlertid. Matjorda må ikke belastes under det midlertidige ervervet slik kvaliteten ødelegges eller forringes. Det må lages sentrale regler/forskrifter for slike erverv av kompetent myndighet, for eksempel NIBIO.

Parkeringsområder

- Det lages forbud mot parkeringsområder på dyrka og dyrkbar jord.
- For å sikre effektiv utnyttelse av arealer nær sentrum og kollektivknutepunkt settes det krav om at nye parkeringsområder legges over/under bakkenivå og i minst 3 etasjer.

Næringsområder og boligbygging

- Bygging av næringsområder og boligbygging skal ikke skje på dyrka eller dyrkbar mark.
- Kommunen må føre en arealeffektiv politikk og sett sterke krav til arealutnytting i nye nærings- og boligområder. Det vil gi mindre press på randsoner og langsiktige utviklingsgrenser rundt dagens byer og tettsteder.

Landbrukets jordvernansvar

Landbruket må, så langt det lar seg gjøre, bygge på uproduktiv jord eller gammel byggegrunn.

Pilotfylke for jordvernfond

I Rogaland arbeides det aktivt med å få etablert regionalt jordvernmål. Jordvernforeningen i Rogaland har i denne anledning foreslått et **regionalt jordvernfond**. Dette er tenkt slik at det for hvert enkelt dekar som blir omdisponert skal utbygger/tiltakshaver innbetale et beløp på kr. 40.000 (dobbel pris av dyrkingskostnader) til et jordvernfond / nydyrkingsfond.

- Midler fra jordvernfondet kan være et godt stimuli til bønder for nydyrking.
- Midler fra jordvernfondet kan bidra til at bønder får revet gamle driftsbygninger
- Midler fra fondet kan og brukes til opplysning og motivasjons arbeid for sterkere jordvern.

Vi anbefaler at Rogaland kan bli pilotfylke for et prøveprosjekt hvor Fylkesmannen administrerer fondet.

Vi imøteser det videre arbeidet, og stiller gjerne i flere møter hvis det skulle være behov for det.

Vennlig hilsen

Olaf Gjedrem (sign, elektronisk godkjent)
Jordvernforeningen i Rogaland
Mobil: 930 63 697

Dag N. Kristoffersen (sign, elektronisk godkjent)
Jordvern Vestfold
Mobil: 41339111

Øyvind Kjølberg (sign, elektronisk godkjent)
Jordvern Oslo og Akershus
Tlf: 6495 0651

på vegne av alle de regionale jordvernforeningene og -alliansene i Norge:

Lars Opsal jr (sign)
Jordvernalliansen i Hedmark

Ståle Sakseide (sign)
Jordvernforeninga i Bømlo

Torstein Ruben Kaasa (sign)
Jordvernforeningen i Telemark

Jon Gisle Vikan (sign)
Jordvernalliansen i Trøndelag

Per Olav Krekling (sign)
Buskerud Jordvernallianse

Anne Marit Benjaminsen (sign)
Jordvern Nordland

Atle Frantzen (sign)
Jordvern Møre og Romsdal